

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การสร้างความหมายเกี่ยวกับชุมชนในกระบวนการผ้าป่าข้าวภายใต้บริบทของงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ในจังหวัดพะเยา	
ชื่อผู้เขียน	นางอริยา เศวตามร์	
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการพัฒนาสังคม	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จามะวี เชียงทอง	ประธานกรรมการ
	อาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธ์	กรรมการ
	อาจารย์ ดร. อภิญา เพ็ญฟูสกุล	กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาว่าด้วยกระบวนการในการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และการให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนของนักพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในแนววัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งศึกษาเงื่อนไขที่แตกต่างกันของการให้ความหมายที่ต่างกัน ภายใต้กรอบคิดเชิงทฤษฎี ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ 2 แนวคิด คือ (1) ความหมายของพิธีกรรมในงานพัฒนา (2) ความเชื่อมโยงของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ บุญ และความยุติธรรมทางสังคม

ในภาวะที่ชุมชนในชนบทกำลังเผชิญกับกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนในรูปของการพัฒนา ทำให้ชนบทต้องสูญเสียการควบคุมและจัดการทรัพยากรของตนเองและพึ่งพาการตัดสินใจจากภายนอกมากขึ้น จึงก่อให้เกิดการริเริ่มของผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่เริ่มจากการแก้ปัญหาข้าวไม่พอกิน ขยายออกไปสู่การสร้างกองทุนเพื่อแก้ปัญหาอื่นๆ ในชุมชน และการสร้างเครือข่ายกับภายนอกผ่านกระบวนการผ้าป่าข้าวด้วยการดึงการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอก เป็นความพยายามในการสร้างใหม่ของความเป็นชุมชนซึ่งเป็นการแสดงออกถึงอำนาจความเป็นตัวตนของชาวบ้าน โดยเป็นกระบวนการในการจัดความสัมพันธ์ใหม่เพื่อหาทางเลือกในการพัฒนาที่ชาวบ้านสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้มากขึ้น และการเข้าร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนกระบวนการผ้าป่าข้าวจึงเป็นการเปิดเวทีหรือพื้นที่ที่ส่วนรวมให้กับชุมชนในการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนและการสร้างคุณค่าใหม่ร่วมกัน ผ่านการถกเถียงโต้แย้งกันเองภายในชุมชนในการช่วงชิงการให้ความหมายของความเป็นชุมชนด้วยการผสมผสานแนวคิดที่มีอยู่หลากหลายในชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่าในท่ามกลางสภาพความเป็นจริงในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ทุกกลุ่มให้ความหมายเหมือนกันว่าผ้าป่าข้าวเป็นการช่วยเหลือกัน แต่มีการตีความที่หลากหลายแตกต่างกันและสะท้อนความขัดแย้งภายในชุมชน โดยต่างอ้างการตีความเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง กล่าวคือ กลุ่มคนจนมองว่าทำให้เกิดการช่วยเหลือกันในหมู่บ้านต่างจากแต่ก่อนที่ไม่ค่อยช่วยเหลือกัน ผ้าป่าข้าวจึงเป็นการเรียกร้องของกลุ่มคนจนเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือจากสังคมในบริบทที่มีความไม่เท่าเทียมในสังคมระหว่างคนจนคนรวย และในบริบทที่วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางในการกระจายโภคทรัพย์ในสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ได้เหมือนในอดีต โดยคนจนเรียกร้องให้คนรวยทำบุญและให้มีการสร้างความสามัคคีในชุมชน

ส่วนกลุ่มคนรวยและปานกลางมองว่าผ้าป่าข้าวเป็นการช่วยเหลือกันแต่จะเน้นความหมายของการแลกเปลี่ยนตอบแทนกัน โดยการอ้างถึงการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและการช่วยเหลือกัน อย่างไรก็ตาม คนฐานะดีสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากกองทุนผ้าป่าข้าวได้มากกว่าคนจน การอ้างความเป็นชุมชนของคนรวยและปานกลางจึงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเองในการเรียกร้องความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนภายนอก

ผู้นำชุมชนให้ความหมายผ้าป่าข้าวว่าเป็นการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและช่วยเหลือกัน ด้วยการเชื่อมโยงแนวคิดเกี่ยวกับบุญ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ และความยุติธรรมเข้าด้วยกัน ส่วนนักพัฒนาก็ให้ความหมายที่สอดคล้องกับผู้นำชุมชน แต่เพิ่มประเด็นการสร้างความยุติธรรมในสังคม และการช่วยเหลือกันที่มีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากนักพัฒนาตระหนักมากขึ้นว่าชุมชนในปัจจุบันไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว และความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องอยู่บนการสร้างเครือข่ายช่วยเหลือกันที่กว้างขวาง

การตีความของแต่ละกลุ่มมีความหลากหลายแม้มีจุดประสงค์ร่วมกัน ความหมายแรกที่ผู้นำชาวบ้านและนักพัฒนาใช้ในการตีความ เน้นความเท่าเทียมกันและการช่วยเหลือเกื้อกูลในเชิง "อุดมคติ" และความหมายที่สองที่ชาวบ้านทั่วไปให้ความสำคัญ เน้นเรื่องพันธะทางสังคมและการแลกเปลี่ยนตอบแทนบนพื้นฐานของผลประโยชน์ การให้ความหมายในกระบวนการผ้าป่าข้าวมีพัฒนาการที่เลื่อนไหล เห็นได้จากการให้ความหมายการทำบุญในกองทุนของกลุ่มแม่บ้านที่จัดตั้งขึ้นจากกองทุนผ้าป่าข้าวเพื่อตอบสนองความต้องการในภาวะปัจจุบันที่ต้องการใช้เงินมากขึ้น เมื่อมีการนำเงินมาถุ้มกันทำให้เกิดการโต้แย้งถกเถียงกัน โดยผู้นำชุมชนอ้างว่าเงินที่ได้มาจากผ้าป่าข้าวเป็น "เงินบุญ" ถ้านำไปใช้ในทางไม่ถูกต้องจะทำให้เป็น "บาป" แต่ชาวบ้านโต้แย้งว่าเป็นเงินอีกส่วนหนึ่งที่มาจากการสะสมของกลุ่มไม่ได้มาจากผ้าป่าข้าว "ไม่ใช่เงินบุญ จึงไม่บาป" ทำให้เห็นการตีความความหมายที่เลื่อนไหลและนำมาพลิกผันให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนเอง

ดังนั้น การทำงานพัฒนาในกระแสวัฒนธรรมชุมชนโดยผ่านกระบวนการรื้อฟื้นพิธีกรรมผ้าป่าข้าวในระบบทุนนิยมที่ข้าวและเงินถูกเข้าใจว่าเป็นวัตถุที่ใช้นองตอบความต้องการของปัจเจก สามารถทำให้ข้าวและเงินที่ผ่านพิธีกรรมเปลี่ยนจากวัตถุที่เป็นสมบัติของปัจเจกมาเป็นของที่ใช้ร่วมกันของชุมชน และแสดงให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมที่ชาวบ้านต้องผูกพันกับตลาดและรัฐอย่างแยกไม่ออกในบริบทการเปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วจากการผลิตแบบยังชีพเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ทำให้ในด้านหนึ่งโอนอ่อนตามกระแสการพัฒนาที่เงินมีบทบาทมากขึ้นในฐานะปัจจัยการแลกเปลี่ยน ในขณะที่อีกด้านหนึ่งมีกระแสการทักท้วงให้หยุดคิดถึงจริยธรรมการถือฤกษ์ในแบบเดิม นอกจากนี้ ยังทำให้ทั้งชาวบ้านและนักพัฒนาตระหนักมากขึ้นว่าในกระแสการพัฒนาปัจจุบันชุมชนไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว และจำเป็นต้องรื้อฟื้นการช่วยเหลือเกื้อกูลในกระบวนการพัฒนาให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นในรูปของเครือข่าย

Thesis Title	Reconstructing the Meaning of Community in Rice Donating Rituals in Culture Community Development Context in Phayao Province		
Author	Mrs. Ariya Svetamra		
Master of Arts	Social Development		
Examining Committee	Assistant Professor	Dr. Jamaree Chiengthong	Chairman
	Lecturer	Dr. Anan Ganjanapan	Member
	Lecturer	Dr. Apinya Fuengfusakul	Member

Abstract

This thesis is an anthropological study of the process of reconstructing the meaning of community of villagers. It explores the reconstructing the meaning of community by various groups in community. It also study the reconstructing the meaning by NGO's workers in the cultural community approach. It study different conditions whereby different meanings are reconstructed through rice donating rituals. The theoretical framework is shaped by two main concepts. The first concept is the meaning of rituals in development and the second concept focuses on the relationship between sacred power, merit and social justice.

In confronting with capitalism which steps into the community in the form of development which resulted in the loss of people's control and management of their resources, whereby decision-makings were made more and more from the outside, there were initiatives of the community leaders and people in community to solve problems of insufficient rice consumption which later extended into the construction of revolving funds to solve community's other problems and extended into the network building through rice donating rituals supported by the NGO. This was an endeavor of the reconstructing of community to express people's power or identity. Thus, the reconstructing of community is a process of relationship rearrangement to search for

alternative development which enables people to make their own decisions. NGO's participation in rice donating rituals opened a forum or public space in which expression of identity and reconstructing of new values through dialogues and disputes over diversified meaning of "community" could be made.

The study contends that in the midst of unequal relations in social realities, all groups regarded the same meaning of rice donating rituals as mutual help, but each group interpreted different meanings according to its own benefits which reflected conflicts within community. The poor expressed that the rituals promoted mutual help in community whereas in the past there was no help. The rituals could be interpreted as the demand of the poor for social help within the context of inequality between the poor and the rich, and within the context where the temple could not function as a center for distribution of wealth as in the past. The poor demanded for the rich to make merit and demanded for solidarity within community.

The rich and the middle class regarded the rituals as mutual help but under the meaning of reciprocity. By claiming for a just society and mutual assistance, the rich and the middle class could also make access to and take benefits from the rituals' funds. The claim for help from outside NGO was also beneficial to the rich.

The community leaders perceived the meaning of rituals as strengthening the construction of just society and mutual help and they related this with the concepts of sacred power, merit and social justice. The development workers were in agreement with the community leaders but they paid more emphasis to network building to enlarge the scope of in-between communities' assistance.

Despite the fact that diverse meanings were expressed, each group shared the same objective. The first meaning as interpreted by community leaders and development workers, emphasized equality and mutual help as "ideal". The second meaning interpreted by general villagers, focused on social obligations and beneficial reciprocity. The reconstructing of meaning of rice donating rituals could be quite flexible and could be seen in the reconstructing of meaning of merits by the housewives group. The housewives group set up a separate revolving fund from rice donating fund in response of more needs for cash at present times. The disputes occurred when the fund was brought out for loan within group members. The community leaders argued

that "merit money" could not be used in wrong ways, if so, it would bring a "sin". The housewives, on the other hand, argued that the revolving fund was already separated from the rice donating fund, therefore, the money was "not merit money (anymore), (the lending of money was therefore) not sin". This phenomenon shows that the reconstructing of meaning can be flexible and can be reversible to suit the contenders' claims.

While rice and money can be seen as materials for use to respond to individual needs in capitalism, the development work in cultural community approach, through the process of renewal of rice donating rituals, helped change the meaning of rice and money from individual property into public or common use-for the whole community. This reflects how society has been bounded within the market and the state and is changing rapidly from subsistence economy to commercial economy. Within the rapid trend of monetary development where money has an increasing role as a factor of exchange, there has been a counter trend halting for a pause to think of an old morality in mutual help. Villagers and development workers become more aware that within current development trend a community can not stand alone and it needs network building of mutual assistance of in-between communities. Development process needs expansion in the form of network building.